

Sum bál í stormi skulvu allar rúmdir við Javhes veldisferð, og burðarþúnar stundu ystu skýmdir: tá fóddest foldin, ljós og verð. Og skuggi Javhes, tímin, var at skoða sum sól og stjörnuþing á himnaboga – tá settist mark ímillum var og er.

»Javhes veldisferð«. Og seinni: »skuggi Javhes«. Hevði tað ikki verið frægest at slept hesi lítið fruktageðu toganini og samansjóðað hesi bæði sjónarmiðini. Ein leyslig roynd at seta upp eina regluskipan kundi ljóðað nakað soleiðis:

1. Í einum vanligum bókmentiligum teksti hóskar best at seta hvørsfálldi fyrst. Tað øvuga ber kortini til. Kanska er best at skifta millum bæði sniðini, men kortini brúka tað fyrra oftast.

2. Í skaldabornum ella tignarligum máli ber væl til at seta hvørsfálldi aftaná.

3. Har talan er um nøvn á feløgum og stovnum eru báðir møguleikar til staðar.

4. Í ávísium førum – eitt nú tá hvørsfálldi er ein samanseting av tveimum ella fleiri orðum – kann hvørsfálldi standa aftast.

Jú, jú. Men hvat hevði so Rikard sagt? Rikard? Hann var ein skilamaður. Men hann var eingin gudur. Og vit eru ikki smábørn, men – vónandi – vaksandi, búgvin fólk. Tað ber til at víðka sjónarmiðini hjá Rikardi. Nýansera og útgæina tey. Viðhvørt tykist tað, sum summir menn eru meira longistiskir enn Long. Tað er loyvt at hugsa sjálvstøðugt og kreativt.

VII
So koma vit til hasa undarligu greinina, sum stóð í Sosialinum nr. 10 í ár. »Rúturin« æt hon. Eg skal siga tær eitt. Eg fekk so ílt, tá eg las hana. Har varð gor oyst niður yvir so mong hjartagóð og edilig fólk, sum nú liggja undir flag. Míni foreldur. Abba og ommu. Alt teirra ættarlið. Öll tey, sum yngdust upp og rættu ryggin og fóru til verka, tá ið Friðrikur Mikli og Jóannes Doyparin og Andrias ápostul og Maria Moy høvdu blást lív og anda í sína slekt.

Hví skuldi André siga ósatt um tey? Hví skuldi hann dálka tað arbeiði, tey gjørdur fyrri at seta málið aftur í sín ærusteról? Tað var illa gjørt.

Eg orki so illa at gera nakað við hetta. Men eg noyðist. Hesi fólk vóru ikki, sum André sigur, nationalistar. Tey vóru »national«, tjóðskaparlig. Og tað er nakað heilt annað. Hesi fólk vóru góð við sitt mál og sína mentan, og vildu fjálga um hesi virðir. Tað var einki óðta við teimum, og imperialismu ella fólkahaturu kendu tey ikki til. André hevur heldur ikki rætt, tá hann vil gera hesa rørslu til luksústriv hjá nøkrum fáum ónyttum. Rasmus Effersøe og Maria í Dalólástovu vóru ikki letingar. Heldur ikki Friðrikur Petersen. Og teirra arbeiði fekk undirtøku frá ungum føroyingum úr øllum pørtum av fólkunum, á sjógv og landi. Hví skal André nú hundrað ár aftaná sláa ein villeiðandi kila inn ímillum »fólkið« og tær »romantisku« ónyttarnar?

Og so var tað eisini hetta: at síggja tingini verða vend á høvdið. At síggja fyrbrigðini »hjálandaveidi« og »andsvarið móti tí« verða vend um. Svárið verða gjørt til »arvasyndina« og hjálandastøðuna – sum er ein søguligur veruleiki – burturtagda. Hevur nakar sæð makn til *newspeak*?

Tann føroyska tjóðskaparørslan var á ongan hátt nakað óvanligt. Henda rørsla, og tann málreising hon bar við sær, var eitt natúrligt søguligt stig. Á sama slag, sum aðrar tjóðir hava farið ígjøgnum. Hetta – við høg sjálvandi – at sleppa sær av við málsligar leivdir eftir eina tíð við hjálandaveidi. At myrkja málið til nútíðar avbjóðingar. At finna eina hóskað jarnvág millum egði og innflutt orðatilfar. Vit finna tað aftur í søguini hjá øðrum tjóðum, t.d. bæði tí týsku og tí dansku.

VIII
Arvasyndin. Eitt áhugavert hugtak. Hesin tankin um »rótin til alt ílt«. Ein religiøs og fundamentalistisk hugmynd. Ein dagin,

meðan útvarpið var frá, setti eg meg við einum kúlupenni at vita, hvussu nógv orð eru ein partur av arvasyndini. Orð, sum í dag eru ein natúrligur partur av skrivnaðum og talaðum máli. Eftir fáum minuttum hevði eg fingið henda listan:

stovnur, fyrirøka, tíðindastova, mentan, miðdepil, skrivstova, ætlan, frælsi, felagsskapur, sjálfstýri, partabráv, ráðgevi, herseta, búskapur, samband, fløga, menning, felag, trygdarráð, viðtøka, al-tjóða, avgerð, umboð, trupulleiki, fundur, viðgera, broyta, kanningar, dagskrá, vinna, avgjöld, varðveita, vikuskifti, næmingur, áherðsla, uppskot, uppgjör, útbúgva, lærdur háskúli, grein, tíðarrit, heimsbanki, kreppa, varabispur, meginfelag, virðisøln, søga, kapping, lýsa, kunngerð, útvarp, dráttur, vinningur, eyka, streymveiting, ognaruppgjör.

Öll ella at kalla öll hesi orðini eru úrslit av »málklombri« sum nasadjarvir »málbeklarar« hava trokað inn á eitt veruleyst fólk. Og hvussu hevði málið sæð út, um tað eydnadist at lúka arvasyndina og alt hennara vesin burtur? Drag andan spakuliga, mín vinur, tí nú koma vit fram at í leskiligum keldu, har eingin synd er til, og har røtin til alt ílt er burturbeind. Tí tað hevði ið »beslutningur, hensikt, ísvireinsstemmili við, sikkurheitsráð, forandra, erverv, krisa, landsforeining, annonsera, vilkárlikt, beskaftinheit«. At sagt t.d. »ein søgulig hend-ing« hevði borið prógv um ótolandi málbeklan. Tú átti at sagt, sum Janus á sinni, »ein verðinshistóriske begivinheit«. Orðið »yrking« er eisini partur av arvasyndini. Á Janusar døgum æt tað »dikt«. Og hví hava vit stolið orðið »bekvemmligheitsflagg« frá fólkunum?

IX
Nú má eg tala at. Rætt skal vera rætt. Træmenninir hava ein part av skyldini. Hetta evindaliga: tú mást ikki. Ikki »spenna bein«, tí tað eitur »seta fót«. Ikki »seta fót«, tí tað eitur »leggja fót«. Einku er nógv gott. Og hálvvoggj verður til nes. Og trikanter til trihyrning. Og Hetland til Hjalmland. Er tað lögdi, at summi missa tólið? Minnst tú ikki søguna um lambið, ið endaði sum »trævetursseyður«. Tryss ørkymlandi rættingar á trimum síðum. So skúlabókaforløg hava ein part av skyldini. Vit vita ikki alt. Men nakað vita vit. Og eitt stendur fast: Bólturin fer »við síðuna av« málinum. Alt annað er tværl.

Kanska kann hetta fáa forløg og teirra ráðgevarar til hereftir at virða tekst og stíl. Tey hava verið við til at skapa henda vitlesys bakslátturin. Vóru tey ikki, var hann ikki. Ert tú visur í tí? Nei. Viðhvørt ivist eg.

X
Eg meini tað. Nú fari eg at siga tær eina søgu. Tað var ein vakran augustdag í árinum 1900. Í havanum úttan fyrri prestagardin í Hasle á Bornholm stóðu tveir unglingar og prátaðu. Tað vóru Janus Djurhuus og Jákup Dahl. Gudmund Bruun, sum tá var smádrongur, eygleiddi teir, meðan teir tosaðu. Teir tosaðu um okkurt, ið hevði týðning. Eyguni vóru so blonk, og teir vóru so mælskir. Jákup mundi helst tosa føroyskt. Janus tosaði eitt mál, sum var bæði útlendskt og danskt. Gudmund spurdi hann tá, hví hann ikki tosaði føroyskt. Janus segði tá »hart og títt okkurt, sum eg ikki fataði«. Nógvar seinni spurdi Gudmund Janus, hvat hann hevði sagt henda dagin. »Á, kannst tú minnst tann dagin«, svaraði Janus. So lögdi hann aftrat:

Jú, eg segði, at tað, sum vit tosaðu um, lá so høgt, at tað kundi ikki sigast á okkara bondska víkingamáli, men var mærlív lagað, so skuldi tann dagur koma, tá ið mál okkara var eins vakurt og bleytt, mjúkt og líðuligt og Homers og Sokratesar móðurmál.

Tíðin gekk. Janus brúkti ein part av sínum lívi til at víðka um føroyskt. Væl bar til at málbera seg um grind, torv, fisk og annað ítekiligt. Men málið skuldi eisini kunna brúkast sum plagg um hugtøk úr søgu, vis-

ind, heimspeki og skaldskapi. Nakar ókritiskur málviðkari var Janus kortini ikki. Tá ið Yrkingar, 1914, skuldu koma út, og útgevararnir vildu rætta »sang« til »song«, talaði hann at. Hann vildi heldur ikki ganga undir tað stranga kravið um eina ar-ending hjá navnorðum í hvørsfalli kvennkyni. So-statt yrkti hann »Blíð byrjar lívsins siglingsferð«. Í hansara málfatan lá ein samansjóðan av bragdligari nýhugsan og trúskapi móti talumálinum. Hesa somu búnu málfatan umboðaðu A. C. Evensen og Rikard Long.

Ta mjúku millumloysnina.

XI
Springvatnið kann vera ein ímynd av tí stað, har málið lættir sær á, blomstrar, flýgur, gjøgnumlýst av sólskininum, kint av gentuligt og værliga flákrandi bløðum. Vegirnir fram at hesum stað eru fleiri. Í fleirleikanum, í javnváginum millum ymskar reinmentar mátar, liggur kanska byrjanin til eina loysn. Tað natúrliga talumálið er hjartatátturin í tí amboð, vit brúka til samskifti – í skrift sum munnliga. Samstundis kunnu vit ikki vera nýskapanina fyrriuttan. Viðhvørt má fólk ið tala at, og tess dómi mugu vit boygja okkum fyrri. »Bókmentir« fingi innivist í føroyskum fyrst í øldini, kanska fyrr. Orðið er nú partur av talumálinum. Men »ástikin« – nei, vælsignað, har seta vit markj, vit »forelska« okkum enn sum áður. Hvat fremmandaðurum viðvíkir, liggur aftur her lykilin í samansjóðan og fleirleika. Vit halda tað vera natúrligt at troyta okkara føroyska og norrøna orðatilfar og finna smidlig og bendilig snið til nýggj hugtøk og fyrbrigði. Vit gera tað av ymskum grundum. Bæði tí at vit halda summi av hesum orðum vera snøgg – telda,

tyrla, flogbóltur. Og tí at vit hava eina kenstu av, at okkara lífta og viðbrekna mál ikki toli eina ov eintáttada innrás av fremmandorðum. Men – eisini her biðja vit konsekvensin ríða og renna! Tí lata vit av og á fremmandorðini sleppa framat, sum kryddarið, ið skal minna okkum á, at Hellas og Rom, Paris og Firenze eru til.

Men vit venda okkum ikki ímóti nýhugsan. Vit vilja ikki læsa fyrri hugflog og skapan. Vit vilja ikki vera illir, geldir oldingar.

XII

Nei, eg loysi ikki henda knút. Teir hava bundið mær hann ov fastan. Bæði teir gomlu stívrundu og teir nýggju stívrundu. Tað má vera antin-ella. Ongantið bæði-og. Komið mær til hjálpar hægri maktir og brosandir holistar.

Eftir er bara at siga: Gud signi mítt føðiland Føroyar. Takk fyrri børnini, sum lakka paradís í skýmingini. Takk fyrri musikkini hjá Kristian Blak og orðabókurnar hjá Zakariasi Wang. Takk fyrri at tað toyar úti hjá Jóhan Hendriki og Hjalmar og hjún. Bið teir fjálga um brand og bruna, klombur og parantes, blómu og blomstur. Bið teir ikki forfjóna »lífta jólaaftan«, tí minst til: vit keypa jólagávur lífta jólaaftan, men fara á flót tollaksmessudag. Takk fyrri øll góð ráð, eisini frá Dan og André. Lat samstundis títt toybil røra teirra hjørtu, so teir aftra seg við at smoyggja hesa nýggju spennitroyggjuna niður yvir okkum.

Tí spell hevði verið, um hesin gripur, sum vit nú hava pussað so blankan, aftur varð ríkin úr sínum ærusteróli.

Hanus Andreassen

Hotel Føroyar

Tlf. 17500
Hotellið við útsýninum

Leygarkvöldið 1. apríl verður

HUGNAKVØLD & ORKESTUR TREFF við undirhaldi & dansi

Orkestrini
TWILIGHT PAULI & VINMENN
og **DRIV** spæla

Kostnaður:

Alt kvöldið kr. **200,-**
Døgurði kr. **150,-**
Dansur kr. **80,-**

Bussur koyrir kring
býin eftir dansin

Vit bjóða:

- ★ Heita fiskaragout við sjógæti og heimabakaðum breyði.
- ★ Búff Bernaise við bakaðum epli, salati og grønmeti.
- ★ Omaná – borðiskur við kransakøku, marcipankonfekt og fruktum.

HILMAR JAN undirheldir undir borðhaldinum

DØGURÐATILBOÐIÐ er eisini galdandi friggjakvöldið 31. mars

Vinarliga bíleggjð borð

Altíð vælkomin á **Hotel Føroyar** Tlf. 17500